

VZNIK KĚŠŤANSTVÍ

A

CHRISTIANIZACE

EVROPY

Židovské náboženství

Tanach

- Tóra - 5 knih- od Stvoření světa, Adam a Eva, potopa, Abraham, Izák, Jákob, zajetí Židů v Egyptě, prorok Mojžíš - putování Židů pouští, zákony
- Proroci knihy velkých a malých proroků
- Spisy 12 knih mimo jiné Žalmy, Píseň písní

Tóra může označovat celou sbírku knih a také jejich Ústní tóru – interpretaci Tóry.

Křesťanské náboženství

Bible

Starý zákon

Pět knih Mojžíšových (Pentateuch)

Dějepisné knihy

Prorocké knihy (Knihy proroků)

Mudroslovné knihy

Nový zákon

Evangelia (Matouš, Marek, Lukáš, Jan)

Skutky apoštolů

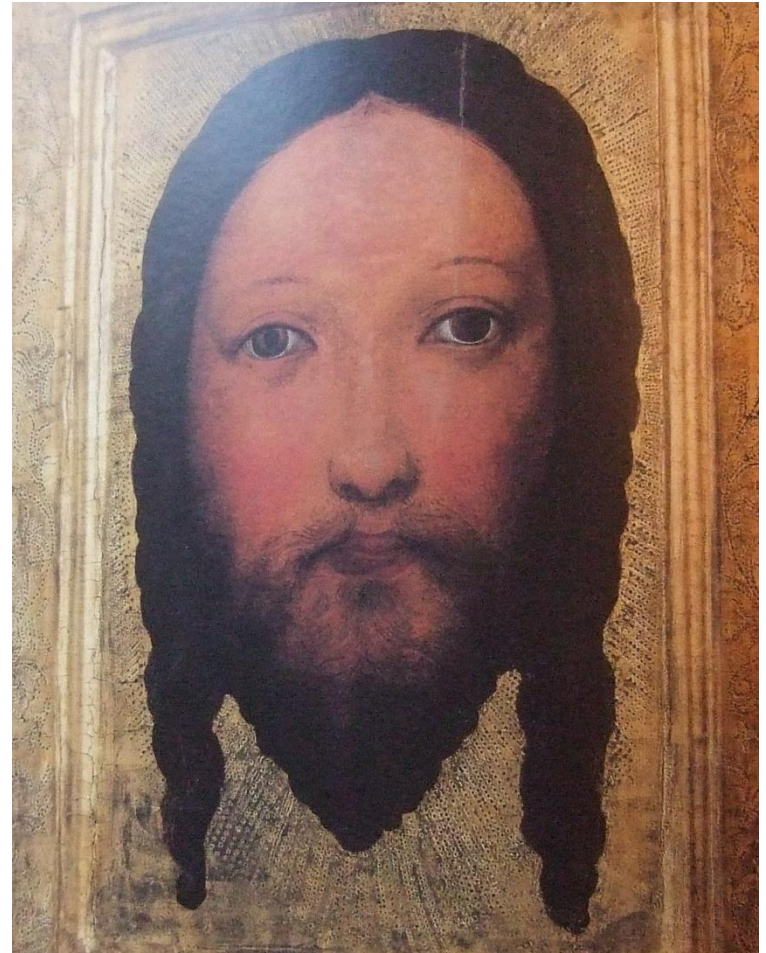
Epištoly

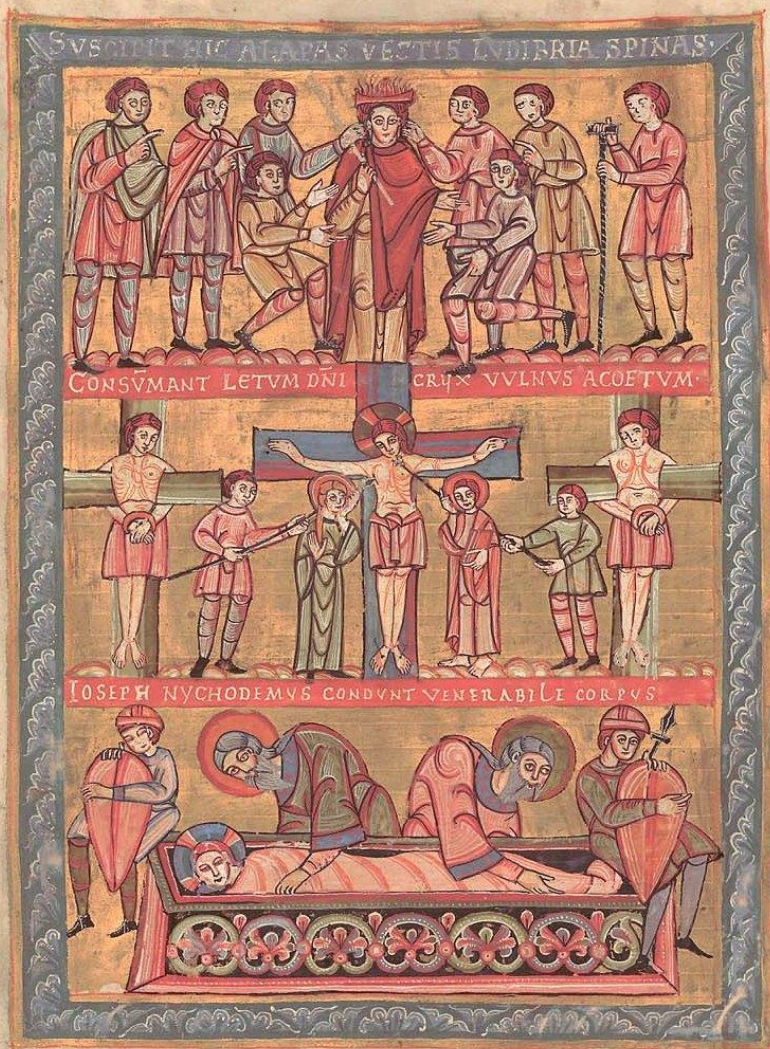
Zjevení sv. Jana (Apokalypsa)

JEŽÍŠ

podle tradice 0-33

- Jeho učení vzniklo v Palestině, v židovském prostředí
- Hlásal Království Boží
- Učení etické, nelpění na majetku, světských výsadách.
- *Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské (Mt, 4, 17)*
- Původně působil v Galilei

Po příchodu do Jeruzaléma byl obžalován, odsouzen a ukřižován.

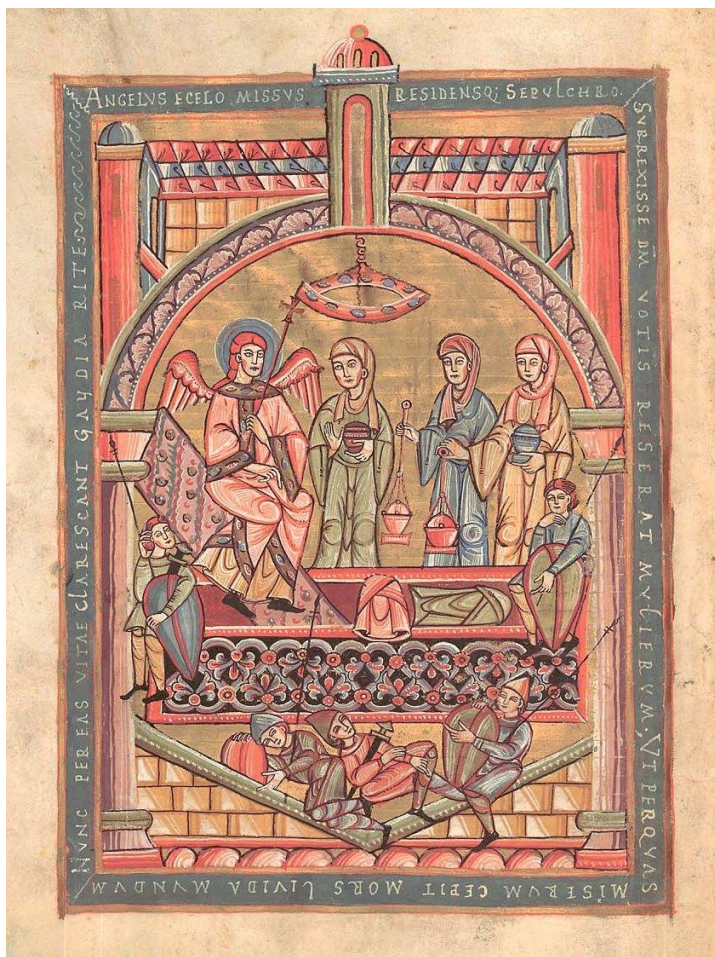
V horním pásu Ecce homo –zbičovaný Kristus s trnovou korunou

Ve středním Ukřižování.

Ve spodním

Ukládání do hrobu.

(Kodex vyšehradský. Korunovační evangelistář (výběr z evangelií)krále Vratislava I. (1085).

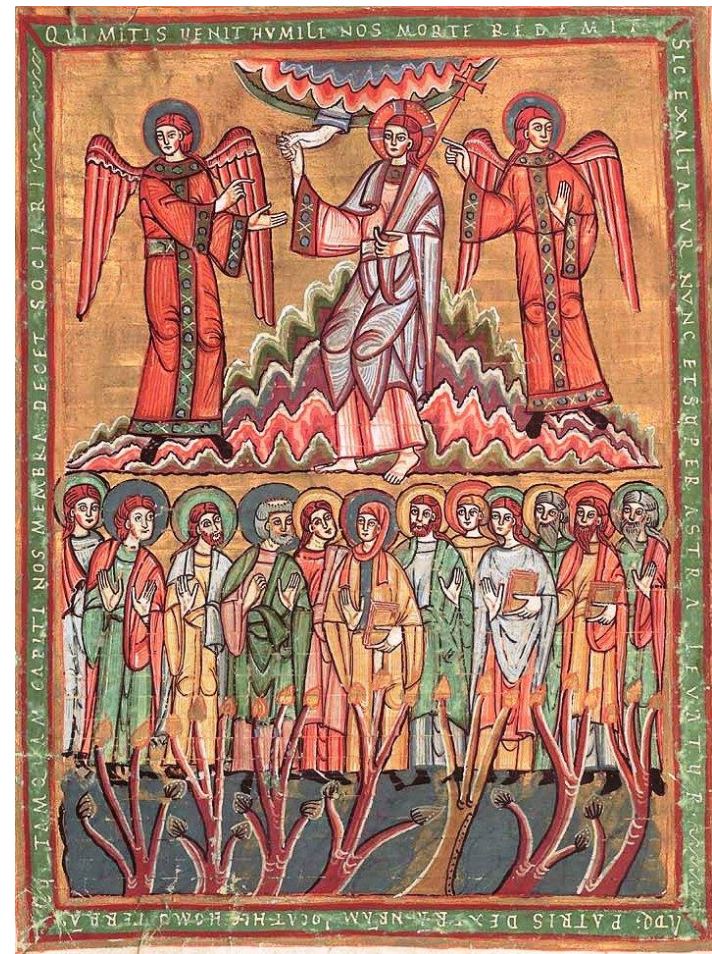

- Podle křesťanského učení vstal třetího dne z mrtvých.

Tři Marie u prázdného hrobu. Anděl jim zvěstuje, že Kristus vstal z mrtvých

- Kodex vyšehradský. Korunovační evangelistář (výběr z evangelií) krále Vratislava I. (1085).

- Podle křesťanského učení se vzkříšený Kristus několikrát zjevil svým následovníkům.
 - 40 dní po své smrti vstoupil na nebesa
-
- Nanebevstoupení. Kristus provázený anděly vstupuje na nebesa. Ve spodním pásu přihlížející apoštolové.
 - Kodex vyšehradský. Korunovační evangelistář (výběr z evangelií) krále Vratislava I. (1085).

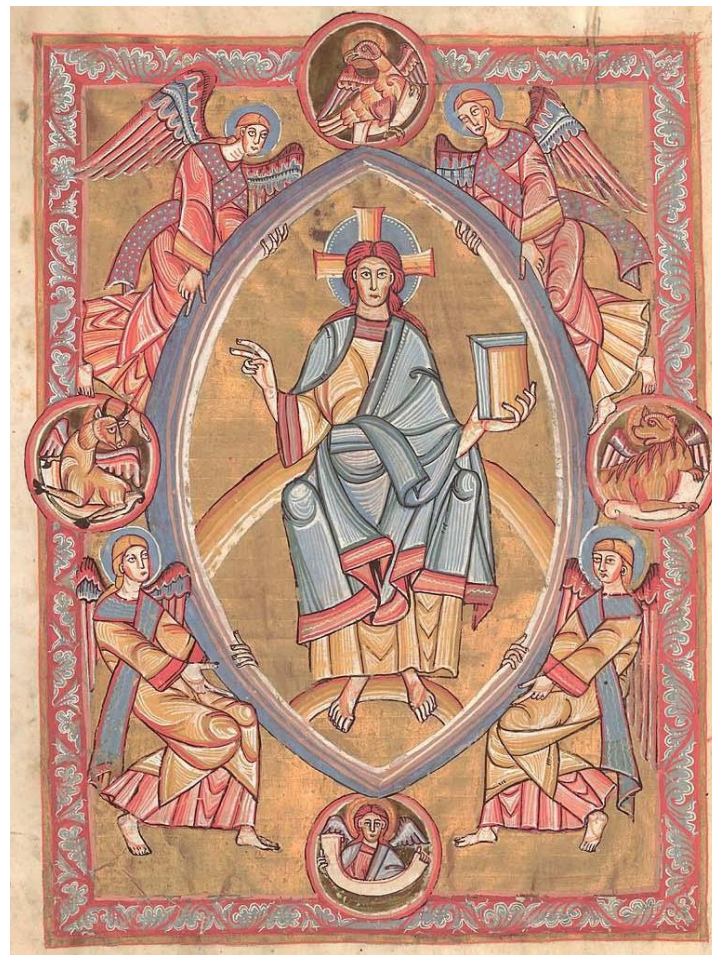

Ježíš Kristus

Podle křesťanského učení byl
Ježíš Židy očekávaný mesiáš -Kristus

Odtud jeho titulatura Ježíš Kristus

Kodex vyšehradský. Korunovační evangelistář (výběr z
evangelií)krále Vratislava I. (1085).

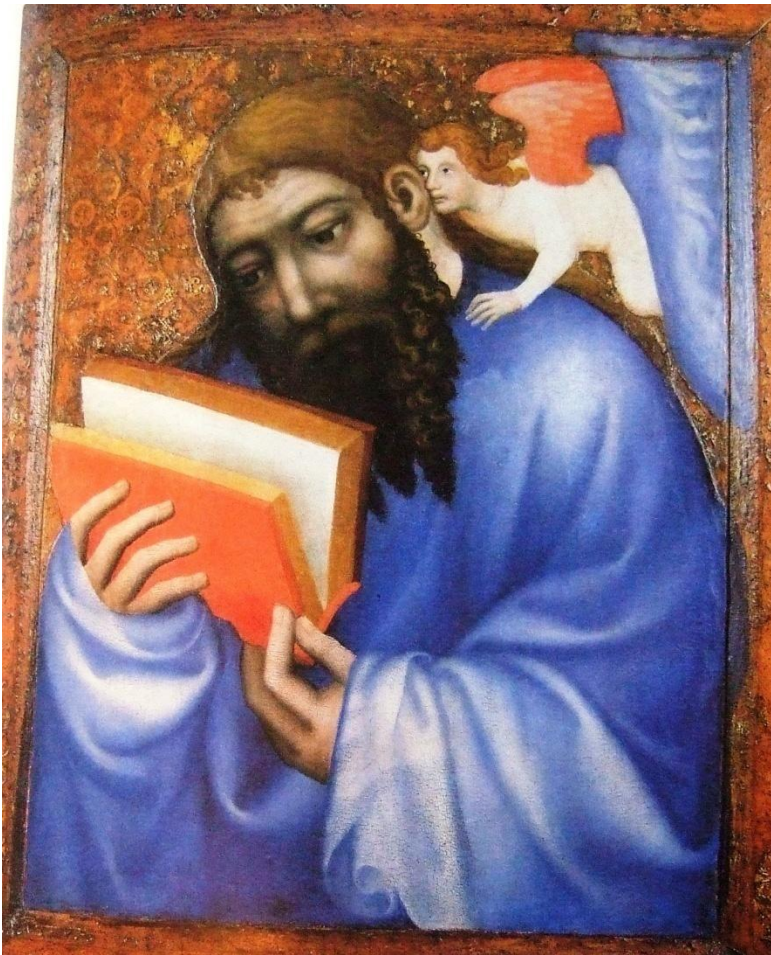

Nový zákon

Část křesťanské Bible (spolu se Starým zákonem).
Obsahuje 27 knih o působení Ježíše a počátcích křesťanství.
Jednotlivé knihy byly napsány v období 50-150 n.l.

- **Evangelium** (dobrá zpráva) – kniha pojednávající o životě, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista.
- Evangelium sv. Matouše
- Evangelium sv. Marka
- Evangelium sv. Lukáše
- Evangelium sv. Jana
- **Skutky apoštolů** – počátky Církve v Jeruzalémě a její šíření ve S tředomoří
- **Epištoly** – 21 listů (dopisů) z rané křesťanské doby. Nejvíce je dopisů sv. Pavla (13).
- **Zjevení sv. Jana** (Apokalypsa)

NOVÝ ZÁKON

- Evangelium sv. Matouše

- Sv. Matouš (jeho symbolem je anděl) na obraze Mistra Theodorika na Karlštejně

NOVÝ ZÁKON

- Evangelium sv. Marka

Sv.Marek (jeho symbolem je lev) na obraze Mistra Theodorika na Karlštejně

NOVÝ ZÁKON

- Evangelium sv. Lukáše
- Sv. Lukáš (jeho symbolem je býk) na obraze Mistra Theodorika na Karlštejně

NOVÝ ZÁKON

- Evangelium sv. Jana

- Sv.Jan (jeho symbolem je kniha) na obraze Mistra Theodorika na Karlštejně

Vznik a šíření křesťanství

- Prvotní církev vytvořil Kristus se svými učedníky.
- Po Kristově smrti působila nejstarší křesťanská obec v Jeruzalémě.
- Křesťanství vzniklo v židovském prostředí a původně bylo určeno jen pro vyvolený národ.
- Od 2. pol. 1. st. začalo šíření nového náboženství mezi nežidovské populace (významným šířitelem sv.Pavel) ve východním Středomoří (Přední Asie, Egypt) a též v Itálii.
- V 1.-4. století bylo křesťanství rozšířeno více na východě než západě římské říše.

Křesťanství v 1.- 4. století

- Křesťanství se záhy oddělilo od judaismu, na jehož půdě vzniklo.
 - Římany jako samostatné náboženství neuznáváno.
 - Proto se dlouho šířilo jako učení tajné.
-
- Pronásledování křesťanů
 - 1. st. Nero
 - 100-250 křesťanství trestné
 - 250-311 největší represe (Dioklecián 284-304)

Křesťanství- povolené římské náboženství

- **313** edikt milánský- císař Konstantin I. (306-337) uznal křesťanské náboženství. Křesťanství zrovnoprávněno s ostatními římskými náboženstvími.
- **394-395** křesťanství jediným povoleným náboženstvím

Křesťanství 4.-5 století

- Poté, co se křesťanství stalo uznaným náboženstvím, bylo nutné je sjednotit v oblasti teologie.
- Základními teologickými otázkami podstata Kristovy osobnosti, Svatá Trojice se ve 4. a 5. století zabývaly první koncily-shromáždění předních teologů z celé říše.

Poslední večeře.

Kodex vyšehradský. Korunovační evangelistář (výběr z evangelií) krále Vratislava I. (1085).

KRISTOLOGIE

ARIUS

(260-336)

- Teolog působil v Alexandrii
- Podle jeho učení Kristus není stejné podstaty s Bohem otcem
- Není zrozený, ale Bohem stvořený
- Kristus je demiurg (polobůh)

- Ariovo učení odsouzeno nikájským koncilem (325)

- Od Ariova učení se odvozovalo **ariánství**.

Nicejské vyznání víry

- 325 I. Koncil se uskutečnil v **Nikaji** první ekumenický koncil - shromáždění biskupů křesťanské církve. Na sněm přijeli biskupové především z východní poloviny Římské říše, sněmu se osobně neúčastnil biskup sídlící ve městě Římě (papež), poslal ale své zástupce.
- Koncil vyhlásil tzv. nicejské vyznání víry:
- KRISTUS SE ZRODIL PŘEDE VŠEMI VĚKY, BŮH Z BOHA, SVĚTLO ZE SVĚTLA, PRAVÝ BŮH Z PRAVÉHO BOHA, ZROZENÝ, NE STVOŘENÝ, JEDNÉ PODSTATY S OTCEM.

ORIGENES

(cca 185-245)

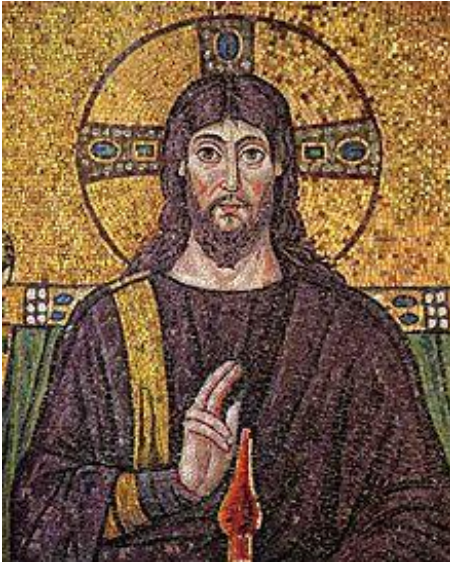
- Působil v Alexandrii
- Podle jeho učení:
- V Kristu došlo k nejvyššímu naplnění setkání božství a lidství.
- JEDNA BOŽSKÁ OSOBA (LOGOS) SPOJILA DVĚ PŘIROZENOSTI, BOŽSKOU A LIDSKOU. OBĚ EXISTUJÍ NESMÍŠENY VEDLE SEBE, PŘESTO VŠAK NEJSOU ODDĚLENY, ALE K SOBĚ PŘIŘAZENY, TAKŽE SE MOHOU JEJICH ATRIBUTY VZÁJEMNĚ ZAMĚŇOVAT.
- Proto lze říci, že se syn Boží narodil, platí to však pouze o jeho lidské přirozenosti, zatímco božská přirozenost je věčná.
- Z Origena vycházely směry ortodoxní i heretické

HERETICKÉ

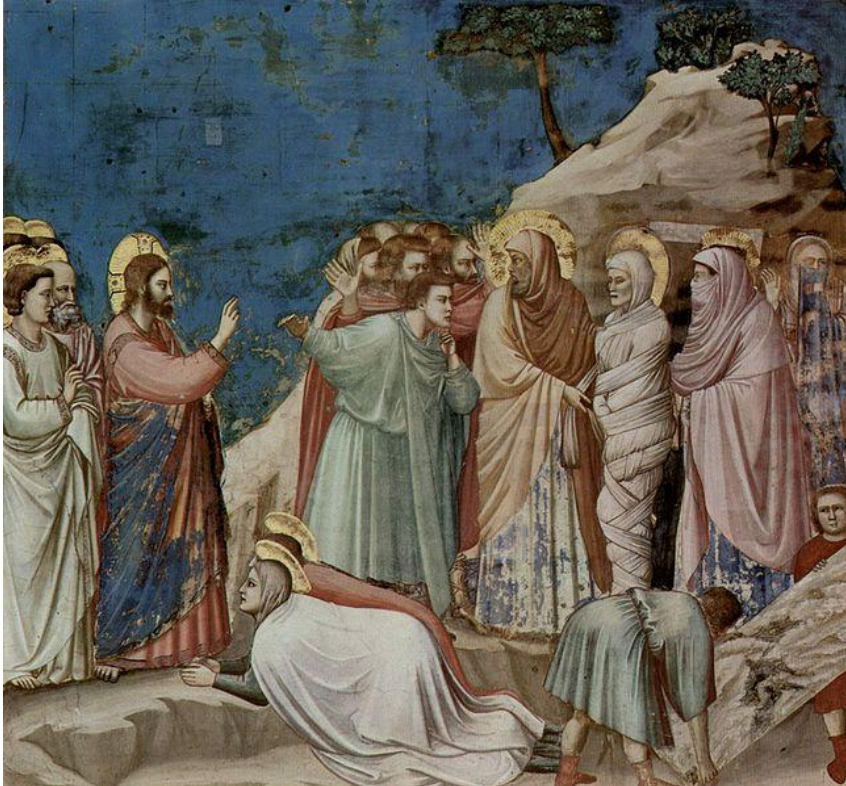
- Nestorius, patriarcha Konstantinopolský (+451)
- KRISTUS JE BŮH I ČLOVĚK, ALE P. MARIA PORODILA ČLOVĚKA, NE BOHORODIČKA, ALE KRISTORODIČKA
- 3. koncil v Efezu 431 toto učení odsoudil. Nestorovi stoupenci odešli do Persie
- Na Východě vznikla samostatná Nestoriánská církev.

HERETICKÉ

- MONOFYZITISMUS - christologický názor, že Ježíš Kristus měl pouze jedinou, a to zcela božskou a nikoli lidskou přirozenost.
- Monofyzitismus byl odsouzen chalkedonským koncilem (451) a 2. konstantinopolským koncilem (553).
- Kristus, mozaika, v kostele St. Apollinare Nuovo, Ravenna, 6. století

ORTODOXNÍ

- IV. koncil v Chalkedonu formuloval roku 451 názor na podstatu Ježíše Krista.
- **V KRISTU JSOU DVĚ PŘIROZENOSTI, NEODDĚLENY, NESMÍŠENY, SPOJENY V JEDNÉ OSOBE.**
- Toto pojetí se prosadilo na Západě, východ byl více ovlivněn monofyzitismem.
- Vývoj spekulativní teologie na Východě pokračoval do 9. století.
- Vzkříšení Lazara, Giotto di Bondone, 14. st.

UČENÍ O TROJICI

Bůh ve třech osobách

- Bůh otec
- Bůh syn (Ježíš Kristus)
- Duch svatý

Nicejsko-konstantinopolské vyznání víry

- Ariáni popírali existenci Ducha svatého
- Ke sjednocení věrouky došlo v roce 381 na **2. koncilu v Konstantinopoli**
- VĚŘÍM V DUCHA SVATÉHO, PÁNA A DÁRCE ŽIVOTA, KTERÝ VYCHÁZÍ Z OTCE A S OTCEM A SYNEM JE ZÁROVEŇ UCTÍVÁN A OSLAVOVÁN A MLUVIL ÚSTY PROROKŮ

1054

Rozkol východní a západní církve

Definice Ducha sv. sehrála roli při rozkolu východní a západní církve roku 1054.

- Formálním důvodem rozkolu se stalo vložení vsuvky „ a syna“ do Konstanipolsko-nicejského vyznání víry v západní církvi.
- Znění v západní římsko-katolické církvi:
- DUCH SVATÝ, KTERÝ VYCHÁZÍ Z OTCE A SYNA A S OTCEM A SYNEM JE ZÁROVEŇ UCTÍVÁN A OSLAVOVÁN A MLUVIL ÚSTY PROROKŮ
- „a syna“ zní v latině „FILIOQUE“
- Filioque se stalo historickým pojmem, spor z roku 1054 nazýván sporem o filioque.

Období pozdní římské říše

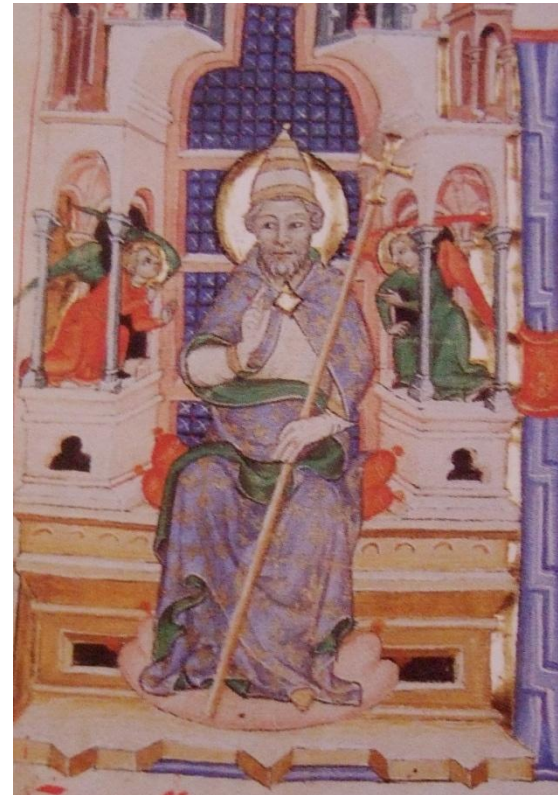
- Křesťanství městským náboženstvím
- V čele městských náboženských obcí stál biskup.
- Na venkově se udržela tradiční náboženství.
- Paganus – venkovan, odtud pojem pohan

PATRIARCHÁTY

nejvýznamnější duchovní centra antického křesťanství.

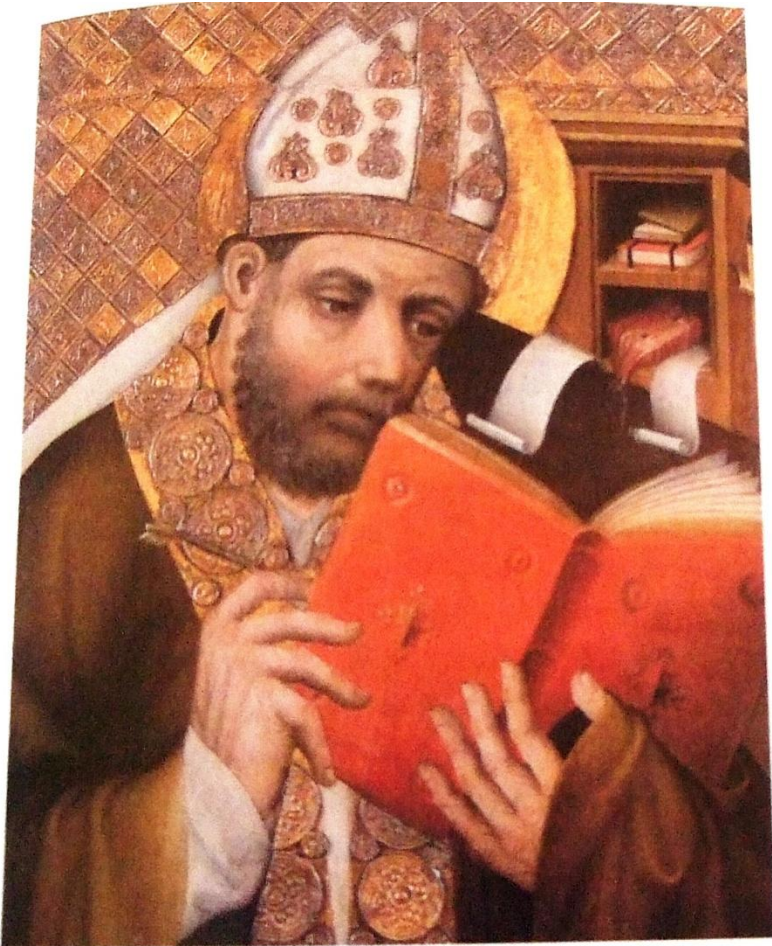
Po rozdělení římské říše na západořímskou a na východořímskou, patriarcháty nerovnoměrně rozděleny .

- **Východořímská říše:**
 - Alexandrie
 - Antiochie
 - Konstantinopol
- **Západořímská říše:**
 - Řím
 - Jediný patriarchát na Západě Římský biskup – papež- hlavou západní církve

CÍRKEVNÍ OTCOVÉ

Sv. Ambrož (339-397)

Biskup v Miláně. Prosazoval nikájské vyznání víry.

- Proti východní, spekulativní teologii dával přednost praktickým problémům. Zaměřil se na otázky milosti, pokání a hříchu.
- Průkopník západního mnišství.
- Poradce císařů Graciána (375-383), Valentiniána II. (375-392), Theodosia I. (379-395). Měl vliv na jejich církevní politiku.
- Stavěl se proti zasahování státní moci do záležitostí církve. Politický dualismus.
- Skladatel hymnů.
- Sv. Ambrož, Mistr Theodorik, 14. století

CÍRKEVNÍ OTCOVÉ

SV. Augustin (354-430)

V mládí přívrženec manichejismu

- 387 pokřtěn sv. Ambrožem
- 395 biskupem v Hippo
- Bojoval proti manicheismu
- Zastánce použití síly proti heretikům.
- ***Vyznání (Confesiones)***
- ***O státě božím (De civitate Dei)***

Nejvýznamnější teolog raného středověku.

CÍRKEVNÍ OTCOVÉ

sv. Jeroným (cca 347- 419/420)

- 375-378 poustevník
- 379 vysvěcen na kněze
- 382-385 pracoval na revizi latinského překladu bible. **Vulgáta**
- 386–419/420 Rozsáhlé literární dílo.
- Největší polyhistor své doby.

CÍRKEVNÍ OTCOVÉ

sv. Řehoř Veliký (cca 540-604), 590-604 papež

- Ukončil závislost římské církve na Byzanci.
- Orientoval se na germánský Západ.
- Zasloužil se o přijetí katolického vyznání u Langobardů.
- Poslal misionáře k Anglosasům.
- *Liber regulae pastoralis*- reforma kléru, základ kněžského vzdělání ve středověku.
- Čtyři knihy *Dialogů*
- *Sacramentum Gregorianum*- mešní reforma, dal mši kanonickou podobu.
- Údajně reformoval církevní zpěv (gregoriánský chorál).

Sv. Řehoř, miniatura okolo roku 1000, antifonář, St. Gallen

Nové barbarské státy a křesťanství

Kmeny, které vytvořily nové barbarské státy, jež vznikly na území římské říše v 5. století, vyznávaly většinou křesťanství v jeho ariánské podobě.

Vizigóti, Ostrogóti, Vandalové ad.

Pouze **Frankové**, přijali ortodoxní katolickou (všeobecnou) formu křesťanství (Chlodvíkův křest, cca 497).

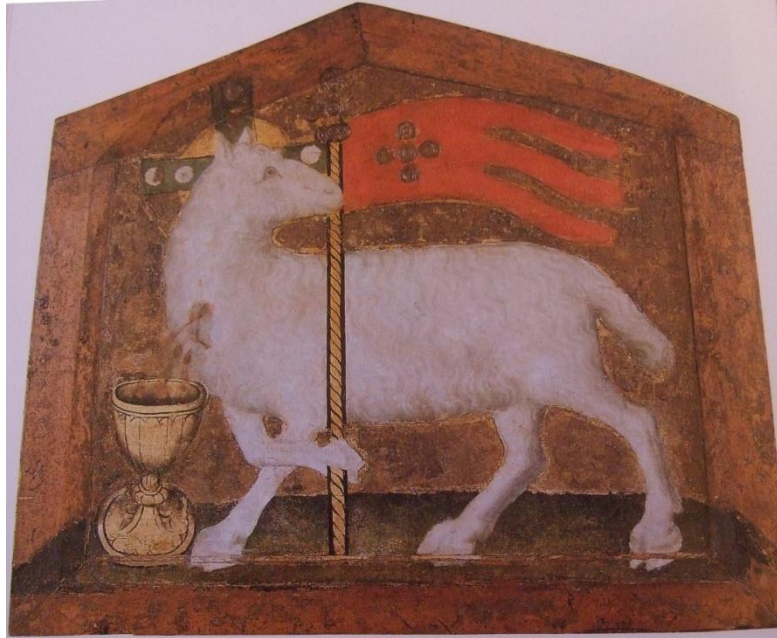
V průběhu 6. století Ariáni postupně přecházeli na katolickou formu křesťanství.

Ježíšův křest v Jordánu.

Ravenna, baptisterium ariánů, konec 5. století.

Šíření křesťanství mimo římskou říši.

Křesťanství -misijní náboženství s povinností šířit učení těm, kteří ho ještě nepoznali.

•
Beránek Boží, symbol Krista

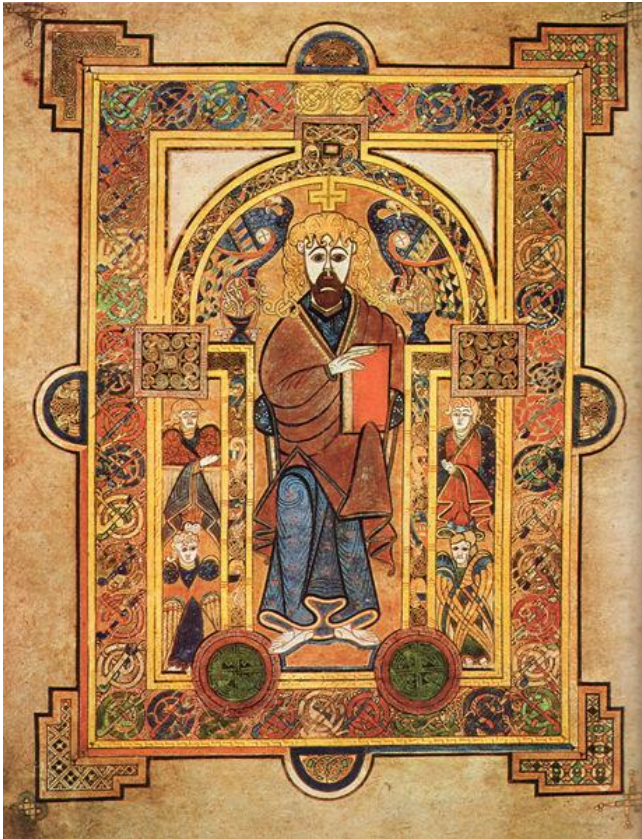
MISIJNÍ ČINNOST

- **IRSKO**

- Irsko pokřtil sv. Patrik (Brit žijící v Galii)- apoštol Irů
- v 1. polovině 5. století
- Specifický charakter irské církve- spojení s klany, mnišský charakter, menší význam biskupů.
- Raně křesťanský kříž, Castledermot

Irsko

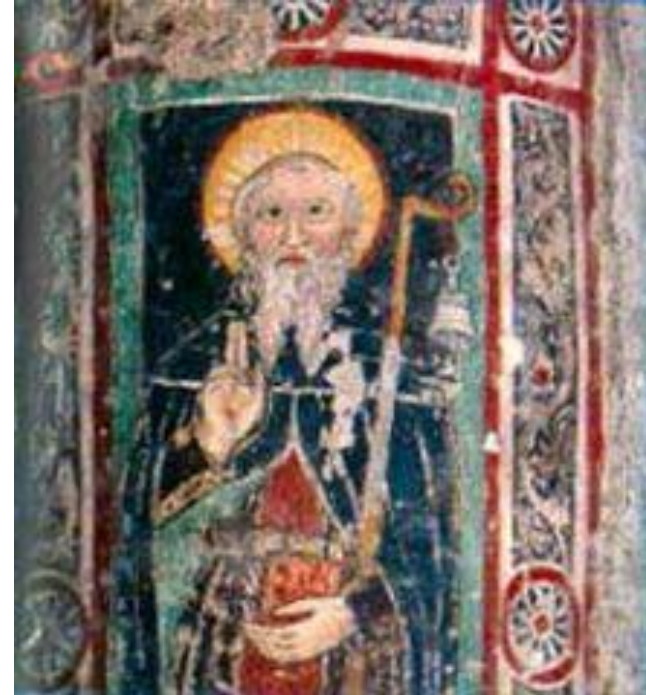
Kniha z Kellsu, irská práce z doby kolem roku 800.

MISIJNÍ ČINNOST

- **Britské ostrovy**
- Pokřtěny již v době římského záboru, po příchodu germánských Anglů, Sasů a Jutů v 5. století křesťanství zaniklo.
- Kristianizace Skotska – sv. Kolumban Starší založil na ostrově Iona klášter (563), odtud kristianizace Skotska.
- Anglie- misie poslaná sv.Řehořem (kolem 600).
- 596 založeno biskupství v Canterbury.
- **Beda Ctihodný** (672/3-735) jeden z nejvýznamnějších středověkých vzdělavců, působil v anglických kláštrech Jarrow a Monkwearmouth.
- Autor: Historia ecclesiastica gentis Anglorum.

IROSKOTSKÉ MISIE

- 6. st. misie **sv.Kolumbána mladšího** – směřovaly do Británie, do Galie, do Burgundska, měly velký vliv ve francké říši
- Iroskotští mniši, prováděli v 7. a 8. století misijní činnost v oblastech severozápadního Německa, ve Frankách, v Durynsku, Švábsku, Bavorsku
- Sv. Havel- oblast dnešního Švýcarska
- Sv.Kilián- Pomohání
- Sv. Emmeram (+647-53) Řezno
- Sv.Ruprecht z Wormsu, apoštol Bavorska (+718)

Sv. Columban mladší

ANGLOSASKÉ MISIE

- Sv. Bonifác (680-754) působil ve francké říši za Karla Martella a Pipina Krátkého.
- Papežský legát pro celou Franckou říši.
- Chtěl ve francké říši pevnější správní organizaci církve.
- Obracel na víru germánské kmeny, působil ve Frísku, Hesensku, Durynsku, zakládal nové diecéze: mimo jiné Pasov, Salzburg, Freising, Řezno
- 743 se snažil reformovat franckou církev

Snaha o ovládnutí a následné pokřtění dalších evropských zemí pokračovala i v následujících staletích

- **Sasko** pokřtěno po dobytí a připojení Saska Karlem Velikým.
- Nejprve násilná kristianizace (křest nebo smrt) později od násilí upuštěno.

V 9. a 10. století misie ke Slovanům v Polabí a do Skandinávie.

Pomalý a postupný postup christianizace.

Za císaře Oty I. založeno arcibiskupství v Magdeburku a šest misijních biskupství na území Polabských a Pobaltských Slovanů.

Dánsko definitivně pokřtěno cca 965, Norsko díky Olafu Tryggvassonovi a Olafu II. Svatému na konci 10. a v první třetině 11. století, Švédský král Olaf Skötkonung pokřtěn cca 1008, křesťanství ve Švédsku rozšířeno ve 12. století.

V 9. století pokřtěna Velká Morava (bavorští misionáři).

Z Velké Moravy přijali křesťanství Češi. Křest knížete Bořivoje sv. Metodějem před 885.

Z Čech přijali křesťanství Poláci (966) sňatkem knížete Měška s českou princeznou Dobravou.

Boj proti Polabským a Pobaltským Slovanům

Pozůstatky svatyně Arkona na Rujáně

Boj proti Polabským a Pobaltským Slovanům

1147 křížová válka proti **Pobaltským Slovanům**.

Účastnili se přední představitelé říše a Dánska. Výprava neúspěšná.

- V následujících 20 letech území **Polabských a Pobaltských Slovanů** postupně dobyto a christianizováno.
- 1157 založena braniborská marka
- 1168 dobytá dánským králem Waldemarem I. Rujana a zničena zde poslední velká slovanská svatyně Arkona (slaven zde Svantovítův kult).

Svantovítova socha, Zbrucz, jižní Polsko

Pokřtění Pobaltí

- 12.-13. století postupné dobývání a christianizace Pobaltí
- Řád mečových bratří dobyl oblast Estonska a Lotyšska.
-
- 1237 splynul s řádem německých rytířů, který působil v Pobaltí od 1225/1226. Němečtí rytíři dobyli území pohanských Prusů (1283) a na jejich území založili **řádkový pruský stát**.
- V letech 1254-1255 a 1267-1268 se křížových válek proti pohanským Prusům zúčastnil Přemysl Otakar II.
- 1386 pokřtěna **Litva**, když velkokníže Jagello přijal křest při sňatku s polskou dědičkou trůnu Hedvikou.

Významnou složku středověkého křesťanství představovalo mnišství

- Mnišství se začalo rozvíjet od. 4. století
- Dva proudy středověkého mnišství:
- Poustevnictví
- Kolektivní mnišství (coenobitství) - kláštery

Středověké kláštery

- Duchovní centra
- Centra vzdělanosti
- Centra písemnictví
- Hospodářský a politický význam

- Klášter Paray le Monial, Bugundsko

KULTURNÍ ROLE CÍRKVE

- Pouze v církvi se zachovala v raném středověku gramotnost
- Církev se zasloužila o šíření vzdělání.
- Středověké církevní školy působily při biskupských katedrálách a významných kláštorech.
- **Trivium** (gramatika, rétorika, dialektika)
- **Quadrivium** (aritmetika, geometrie, astronomie, hudba)
- Jazyky- na Západě se stala jazykem církve a vzdělanosti **latina**
- na Východě **řečtina**

Postavení církve ve středověku

Církev v područí světské moci

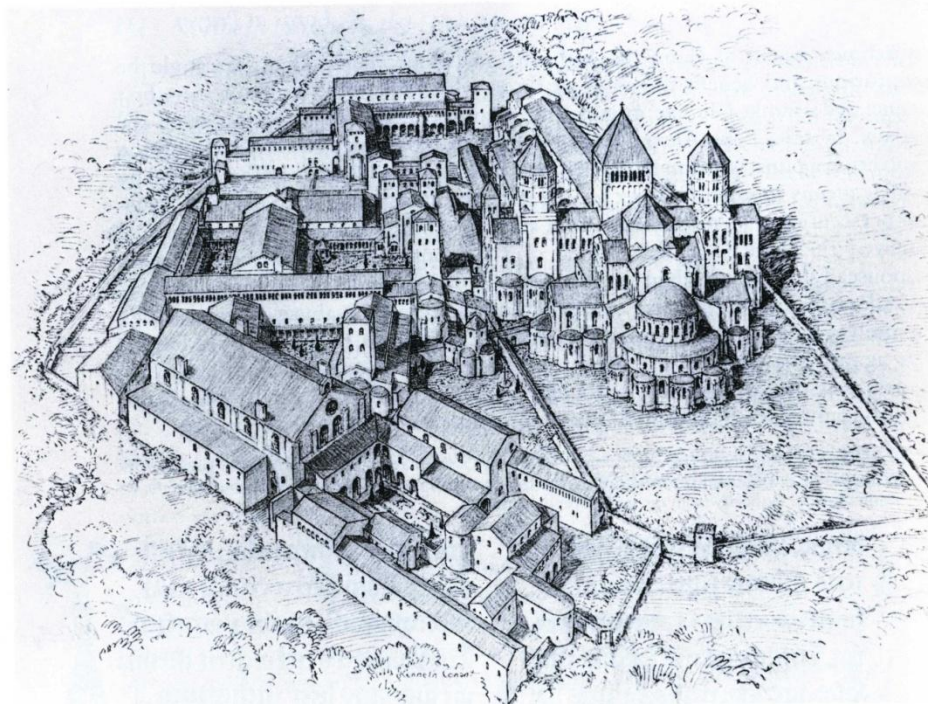
- Vlastnické kostely -světští zakladatelé rozhodují o obsazení kněžského úřadu.
- Kláštery- závislé na svých zakladatelích
- Postavení biskupů slabé, závislé na panovnících.

Sv.Jakub, kostel sv. Jakuba, vyobrazení zakladatele na fasádě kostela.

Postavení církve ve středověku

- Obrat od 10. století
- Cluny- vnitřní reforma církve
- Připravila půdu boji církve o emancipaci.
- Boj o investituru skončil (1122- konkordá wormský) posílením církevní nezávislosti vzestupem jejího politického vlivu.

Kresebná rekonstrukce kláštera v Cluny ve 12. stol.